

Nr 57.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 mars 1945 dagtecknad proposition, nr 197, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till butikstängningslag.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 335 av herr *Boman m. fl.* samt inom andra kammaren nr 525 av herr *Sköldin m. fl.* (lika lydande med I: 335) och nr 554 av herrar *Hammarlund* och *Thorell*.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande i samband med behandlingen av de bestämmelser, som beröras av motionerna. I fråga om motiveringen för motionärernas yrkanden får utskottet i huvudsak hänvisa till motionerna.

I ärendet har till utskottet inkommit en skrivelse från Sveriges korvhandlareförbund. För innehållet i skrivelsen redogöres i det följande.

Lagstiftning, innebärande förbud mot idkande av handel under vissa tider av dygnet, har funnits sedan lång tid tillbaka. Den första lagen i ämnet tillkom år 1909 och efterträdades av 1919 års lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse. Sistnämnda lag avlöstes i sin tur år 1939 av en butikstängningslag av i stort sett samma innehåll som den nu gällande.

Upprinnelsen till 1939 års butikstängningslag är att söka i ett av arbetsfidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda den 31 december 1937 avgivet betänkande med förslag till bl. a. en butikstängningslag (S. O. U. 1937:55). Ett på grundval av nämnda betänkande samt däröver avgivna yttranden upprättat förslag till lag i ämnet framlades genom proposition

(nr 96) för 1939 års lagtima riksdag som, sedan andra lagutskottet i ärendet avgivit utlåtande (nr 31), med vissa mindre jämkningar antog förslaget. Den därefter utfärdade lagen, som hade tre års giltighetstid, ersattes av den ännu gällande butikstängningslagen.

Sistnämnda lag — 1942 års butikstängningslag — grundade sig på en av 1941 års arbetstids- och butikstängningssakkunniga verkställd utredning och däröver avgivna yttranden. Förslag till lagen framlades genom proposition (nr 349) för 1942 års riksdag. Lagförslaget, vilket i stort sett överensstämde med 1939 års lag, antogs av riksdagen med allenast några smärre avvikelser, förordade av andra lagutskottet i dess i ämnet avgivna utlåtande (nr 49). Lagen, som utfärdades den 18 juli 1942 (nr 654), fick liksom sin föregångare treårig giltighetstid. Denna tid utgår den 31 december 1945.

Utredning rörande frågan, om och i vad mån ändringar äro erforderliga i butikstängningslagen, har på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställts av *arbetsrådet*. Därvid har arbetsrådet berett följande myndigheter och organisationer tillfälle att till rådet inkomma med de erinringar, vartill bestämmelserna i den gällande lagen givit anledning, nämligen samtliga länsstyrelser, statens tobaksnämnd, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges köpmannaförbund, handelns arbetsgivareorganisation, kooperativa förbundet, svenska frisörföreningen, tobakshandlarnas riksförbund, Sveriges konditorförening, Sveriges bageriidkareförening, svenska tidningsutgivareföreningen, aktiebolaget svenska pressbyrån, Sveriges frukt- och konfektyrhandlareförbund, Sveriges kioskidkares riksförbund, fotohandlarnas riksförbund, svenska fotografernas förbund, svenska frisörarbetareförbundet, svenska handelsarbetareförbundet och svenska företagares riksförbund. Yttranden ha inkommit till arbetsrådet från nämnda myndigheter och organisationer med undantag av Sveriges bageriidkareförening. Vidare ha till rådet inkommit skrivelser i ämnet från Stockholms frukt- och konfektyrhandlareförbund och Sveriges korbhandlareförbund.

Över arbetsrådets förslag har yttrande avgivits av kommerskollegium. Vid yttrandet har kollegiet fogat yttranden från åtskilliga handelskamrar och från Sveriges köpmannaförbund.

Arbetsrådet har föreslagit, att butikstängningslagen med vissa jämförelsevis obetydliga ändringar erhåller fortsatt giltighet för en tid av tre år. I några av de till arbetsrådet inkomna yttrandena har visserligen förmenats, att lagen nu borde erhålla definitiv karaktär. Arbetsrådet har emellertid häremot påpekat, att förhållandena på butikstängningslagens område efter avslutandet av kriget kunde bli avsevärt förändrade.

Föredraganden, statsrådet Erlander, har inledningsvis anfört:

»I likhet med arbetsrådet finner jag att vissa smärre jämkningar i nu gällande bestämmelser i fråga om butikernas öppethållande och vad därmed sammanhänger böra vidtagas. Med hänsyn till förevarande lags betydelse

för allmänheten och då de av jämkningarna berörda lagföreskrifterna äro jämförelsevis många, torde den gamla lagen icke böra fortbestå efter revideringen. Inom socialdepartementet har i stället utarbetats förslag till en helt ny butikstängningslag. Den nuvarande lagens uppställning vad beträffar rubriker och paragrafindelning har därvid kunnat i allo bibehållas.

I de till arbetsrådet inkomna yttrandena ha framförts åtskilliga ändringsförslag. Vissa av de väckta förslagen ha icke upptagits till närmare skärskådande. De flesta av de sålunda från behandlingen uteslutna förslagen angå ämnen, som varit föremål för öfvervägande redan under förarbetena till den nu gällande lagstiftningen. Sådana förändrade förhållanden ha icke sedan dess inträffat att den ståndpunkt i berörda hänseenden, som av statsmakterna intagits vid lagens tillkomst, synes böra nu rubbas. Härmed är ej sagt att icke under de närmaste åren, enkannerligen sedan det pågående kriget och de därav föranledda särskilda förhållandena upphört, sådana omgestaltningar skulle kunna komma att äga rum på förevarande område av det ekonomiska livet att därav motiverades bifall till åtminstone en del av nyssnämnda ändringsyrkanden. Liksom arbetsrådet vill jag därför tillråda att även den nya lagen gives allenast provisorisk giltighet, lämpligen för den vedertagna tiden av tre år. Jämväl i andra avseenden än nyss nämnts synes, då lagen efter förloppet av den kommande treårsperioden skall ånyo förlängas, frågan om dess innehåll och utformning kunna upptagas till omprövning.»

Utskottet delar uppfattningen, att den nya butikstängningslagen bör erhålla provisorisk giltighet, och har intet att erinra mot att giltighetstiden bestämmes till tre år. I fråga om innehållet i den nya lagen ansluter sig utskottet i det väsentliga till Kungl. Maj:ts förslag. Endast på ett fåtal punkter kommer utskottet att föreslå avvikelser därifrån.

Utskottet.

Beträffande de särskilda bestämmelserna i lagförslaget har utskottet funnit anledning till uttalanden endast i nedan angivna hänseenden.

11 §.

Förevarande paragraf innehåller de viktiga bestämmelserna om länsstyrelsens rätt att under vissa i paragrafen närmare angivna omständigheter medgiva näringsidkare rätt att hålla butik öppen för allmänheten eller anorstädes idka försäljning till allmänheten under annan affärstid än den vanliga. I korthet må här nämnas att de i 3 mom. av paragrafen angivna fallen, då dispens må ifrågakomma, äro följande: 1) försäljning av vanliga kioskvaror (tobaksvaror räknas ej dit) från kiosker och dylika försäljningsställen; 2) försäljning av en del kioskvaror från butiker; 3) försäljning av vanliga kioskvaror, lagad mat och tobaksvaror vid nöjeställning, idrottstävling el. dyl.; 4) försäljning av vanliga kioskvaror, tobaksvaror och mindre pappersartiklar vid järnvägs- m. fl. stationer; 5) försäljning utomhus av

varm korv o. dyl.; 6) söndagsförsäljning av blommor, frukt m. m. från butiker, m. m.; samt 7) öppethållande eller försäljning i andra fall, »då synnerliga skäl därtill äro».

Den fråga, som vid behandlingen av denna paragraf tilldrager sig den största uppmärksamheten, är regleringen av handeln med tobaksvaror utom den vanliga butikstiden. Enligt gällande butikstängningslag, liksom även enligt 1939 års lag, kan tillstånd till försäljning av tobak såsom av det föregående framgår lämnas i tre fall. Ur praktisk synpunkt viktigast är rätten att sälja tobak från s. k. trafikiosker enligt punkt 4) i paragrafens tredje moment. Tillstånd till handel med tobak kan vidare med stöd av punkt 3) i samma moment medgivas i samband med nöjestillställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt. Slutligen kan jämlikt punkt 7) tobaksförsäljning medgivas i speciella undantagsfall, nämligen då, såsom det heter i lagrummet, synnerliga skäl därtill äro. Enligt vad som framgår av förarbetena till gällande lag skall punkt 7) kunna tillämpas bland annat med hänsyn till personliga omständigheter hos den tillståndssökande. Man har här närmast avsett sådana fall, då sociala skäl talade för att person, som på grund av lyte eller sjukdom icke kunde försörja sig eller sin familj på annat sätt än genom kioskhandel, erhöle det tillskott i inkomst, som rätten till tobaksförsäljning utom den vanliga affärstiden medförde (jfr andra lagutskottets utlåtande nr 49/1942 sid. 39).

Vid tillkomsten av såväl 1939 års butikstängningslag som nu gällande lag ansågs den slutliga regleringen av kioskhandeln med tobak böra anstå i avbidan på resultatet av då pågående utredning om regleringen av tobakshandeln i dess helhet. En sådan reglering har numera kommit till stånd genom lagen den 11 juni 1943 (nr 346) *angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror*. Jämlikt 4 § nämnda lag skall monopolets utövare i samråd med statens tobaksnämnd söka anpassa tobaksförsäljningsställets antal med hänsyn till möjligheten för de återförsäljare, vilkas rörelse företrädesvis omfattar försäljning av tobaksvaror, att uppnå skälig omsättning, i den mån så kan ske utan åsidosättande av allmänhetens och monopolets utövers intressen. I anslutning därtill föreskrives i 3 § Kungl. Maj:ts instruktion för statens tobaksnämnd att nämnden, i fråga om beviljande av rätt till inköp mot rabatt hos monopolets utövare för bedrivande av detaljhandel med tobaksvaror i stad eller stadslignande samhälle, skall verka för att all varsamhet iakttages, som är förenlig med allmänhetens berättigade anspråk på bekväm tillgång till tobaksvaror och monopolets utövers intressen.

I detta sammanhang må även omnämnas att genom en cirkulärskrivelse från socialdepartementet den 28 januari 1944 länsstyrelserna anmodats att, innan ärende angående särskilt tillstånd till annan affärstid än den vanliga (11 § butikstängningslagen) avgjordes, inhämta yttrande från tobaksnämnden, därest i ärendet vore fråga om försäljning av tobaksvaror i stad eller

stadslignande samhälle och ansökningen icke funnes uppenbarligen böra avslås.

Arbetsrådet¹ föreslår, att i lagen stadgas obligatorisk skyldighet för länsstyrelse att i ärenden angående handel med tobak under utsträckt affärstid höra tobaksnämnden, samt anföra till motivering av detta sitt förslag följande.

Genom tillkomsten av 1943 års tobakslagstiftning har frågan om handeln med tobak under utsträckt affärstid kommit i ett nytt läge. Tidigare var tobaksförsäljningen fri, och näringsidkare, som innehade länsstyrelsens tillstånd till tobakshandel utom vanlig affärstid, kunde räkna med att utan vidare erhålla tobaksvaror för försäljning. Numera kan det emellertid inträffa, att näringsidkare av statlig myndighet, länsstyrelsen, medgives tillstånd att driva handel med tobak utom vanlig affärstid men genom annat statligt organ, tobaksnämnden, förvägras rätt att inköpa tobaksvaror för saluhållande.

Den lämpligaste utvägen att undvika förutnämnda icke önskvärda konsekvens syns vara, att statens tobaksnämnd på ett eller annat sätt får, i vad avser försäljning av tobak, medinflytande vid beviljandet av tillstånd jämlikt 11 § butikstängningslagen. Beträffande formen för ordnandet av detta medinflytande må följande anföras. Tobaksnämnden har i sitt yttrande till arbetsrådet upptagit två alternativa förslag. Det ena alternativet, vilket förordas av nämnden, innebär, att länsstyrelsen före avgörandet av tillståndsärende, som avser försäljning av tobak, skall inhämta nämndens utlåtande samt att länsstyrelsen mot nämndens avstyrkande icke må bifalla ansökningen, i vad avser tobak. Härigenom skulle alltså införas en vetorätt för tobaksnämnden. Enligt det andra alternativet skall visserligen stadgas obligatorisk skyldighet för länsstyrelsen att i ärenden av angiven art höra tobaksnämnden, men det slutliga avgörandet skall fortfarande ligga hos länsstyrelsen.

Enligt arbetsrådets mening tala vissa skäl mot det första alternativet. Vid prövning av ansökan om tillstånd jämlikt 11 § gäller enligt 3 mom. såsom en allmän regel, att hänsyn skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen. I fråga om tillstånd enligt 3 mom. 7) kunna emellertid, såsom tidigare nämnts, av sociala skäl även andra omständigheter komma i beaktande. Ömmande personliga förhållanden hos den tillståndssökande kunna sålunda medföra, att tillstånd till försäljning av tobak utom den vanliga affärstiden medgives, även om en avvägning enligt den allmänna regeln mellan allmänhetens och konkurrenternas intressen skulle ha givit motsatt resultat. Då tobaksnämnden enligt 1943 års monopol-lag och den för nämnden utfärdade instruktionen endast har att taga hänsyn till allmänhetens berättigade anspråk och monopolets utövers intressen, kan fara föreligga, att tobaksnämnden anser sig icke kunna skänka beaktande åt förutnämnda sociala synpunkt. — Enligt monopol-lagen har tobaksnämnden, åtminstone formellt sett, karaktären av ett rådgivande organ i förhållande till monopolets utövers. Då tobaksnämnden enligt dess förslag skulle bibehålla denna karaktär beträffande försäljning under den vanliga butikstiden, kan det synas oegentligt att i fråga om handel med tobak under utsträckt affärstid lämna det formella avgörandet åt nämnden.

Tobaksnämndens ordförande har visserligen under hand upplyst, att

¹ Majoriteten i rådet, bestående av hrr Bosæus, Pelow, Söderbäck, Thörnberg och Johansson.

nämnden i hittills till vederbörande länsstyrelser avgivna utlåtanden ansett sig böra taga hänsyn till samtliga omständigheter, som böra vinna beaktande vid meddelande av tillstånd enligt 11 § butikstängningslagen. Men då det torde vara obestriddt att länsstyrelserna i regel ha större möjligheter än ett centralt organ att erhålla allsidiga upplysningar om de lokala förhållanden, som här komma i fråga, och då det ur nämndens synpunkt torde vara likgiltigt vilken form som väljes för nämndens medinflytande vid tillståndsgivningen enligt nämnda paragraf, om blott syftet med monopollagen vinnes, anser sig arbetsrådet böra förordna det andra av nämnden framlagda förslaget, mot vilket inga berättigade invändningar torde kunna resas. Arbetsrådet förutsätter därvid, att länsstyrelsen i största möjliga utsträckning beaktar den ståndpunkt, som kommer till uttryck i nämndens utlåtande. Något uttryckligt lagstadgande härom synes knappast vara erforderligt. I de troligen sällsynta fall, då länsstyrelsen trots tobaksnämndens avstyrkande medgiver tobakshandel under utsträckt affärstid, återstår möjligheten att hos Kungl. Maj:t anföra besvär över länsstyrelsens beslut. På skäl, som anförts i nämndens yttrande, föreslår arbetsrådet under 18 §, att monopolets utöware uttryckligen tilläggas besvärsrätt.

Då det i vissa fall, t. ex. om det gäller tillfällig försäljning av bland annat tobak i samband med nöjestillställning och dylikt, kan föranleda onödig omgång att inhämta yttrande från tobaksnämnden, föreslår arbetsrådet, att i lagtexten intages bestämmelse, att nämnden skall höras, såvida ej fråga är om försäljning under allenast kort tid.

I denna fråga äro emellertid *arbetsrådets ordförande* och *ledamoten Borgström* av skiljaktig mening. Den förre framhåller, att enligt hans mening det av tobaksnämnden förordade alternativet vore att föredraga. Då tobaksnämnden — reellt om också icke formellt sett — ägde bestämmanderätt i fråga om detaljförsäljning av tobaksvaror från butik (häreni inbegripet kiosk), som vore underkastad den vanliga affärstiden, funne han med hänsyn till den nämnden åvilande uppgiften att rationalisera all tobaksdetaljhandel lämpligast att nämndens ståndpunkt bleve avgörande även beträffande försäljning av tobak under utsträckt affärstid.

Ledamoten Borgström anför bl. a. följande.

Majoritetens ståndpunkt innebär, att nämnden skulle erhålla ett *mindre* inflytande i ärenden rörande försäljning av tobaksvaror från kiosk med utsträckt affärstid än vid försäljning i butik eller från kiosk med vanlig affärstid. Detta synes mig vara en otillfredsställande anordning. De till stöd för majoritetens uppfattning åberopade skälen synas mig heller icke övertygande.

Enligt majoritetens mening skulle nämndens handlande uteslutande komma att bestämmas av monopollagen och nämndens instruktion. Fara kunde föreligga, att nämnden ansåge sig icke *kunna* beakta sådana ömmande personliga förhållanden, som avses i punkten 7) av 11 § 3 mom. butikstängningslagen. För min del finner jag tvärtom uppenbart, att nämnden vid behandlingen av förevarande ärenden skulle ha *skyldighet* att beakta jämväl butikstängningslagens stadganden och de direktiv rörande dessas tillämpning, en blivande proposition i ämnet kan komma att innefatta. Hela syftet med anordningen vore ju just att hos *en* myndighet sammanföra tillämp-

ningen av såväl monopollag som butikstängningslag på den punkt, där dessa lagars tillämpningsområden sammanfalla. Nämndens ordförande har för övrigt — under hänvisning till de av nämnden under år 1944 till länsstyrelserna avgivna remissyttranden — upplyst, att nämnden redan nu ansett sig skyldig beakta ömmande omständigheter. Nämnden har sålunda praktiskt taget undantagslöst ansett sig böra tillstyrka fortsatt giltighet av tidigare beviljade tillstånd enligt nyss angivna stadgande i butikstängningslagen, oaktat behov ur distributionssynpunkt av dessa försäljningsställen ofta icke förelegat. I de fall, då ansökan om nytt försäljningsställe avstyrkts trots att »synnerliga skäl» styrkts av sökanden, har orsaken varit, att bifall till ansökningen måst antagas undergräva försörjningsmöjligheten för innehavaren av en närbelägen tobakshandel, ett bedömande som icke torde föranleda anmärkning ur social synpunkt.

Det formella skälet mot vetorätt för nämnden, att denna i sitt förhållande till tobaksmonopolets utövare har karaktären av ett rådgivande organ, torde icke heller majoriteten vilja tillmäta större betydelse. Uppenbarligen har nämnden erhållit sagda karaktär av den anledningen, att det svenska tobaksmonopolet utövas genom ett aktiebolag. Denna omständighet innefattar enligt min mening iniet som helst hinder mot att den sakligt mest tillfredsställande lösningen av nu förevarande fråga väljes. Anmärkas kan, att det under den tid av ett och ett halvt år, som nämnden nu varit i verksamhet, icke i något enda fall inträffat, att monopolbolaget fattat annat beslut än nämnden föreslagit.

Då majoriteten uttalat, att det ur nämndens synpunkt torde vara likgiltigt, vilken form som väljes för dess medinflytande, må allenast framhållas, att nämnden själv betecknat det av majoriteten förordade alternativet såsom en mindre rationell lösning, vilken splittrar tillämpningen av en och samma lag på två myndigheter och förutsätter besvärshörsrätt hos Kungl. Maj:t för monopolbolaget.

Vad slutligen angår majoritetens uttalande, att länsstyrelserna i regel skulle ha större möjligheter än nämnden att erhålla upplysningar om lokala förhållanden, finner jag detsamma tillfullo vederlagt redan av de upplysningar rörande nämndens sätt att behandla förevarande ärenden, som lämnats i dess skrivelse till arbetsrådet. Här har — med utnyttjande av aktiebolaget svenska tobaksmonopolets stora resurser — en särskild organisation för ärendenas metodiska utredande uppbyggts och ställts till förfogande åt en myndighet, som uteslutande har till uppgift att syssla med tobaksförsäljningens problem. Vidare bör emellertid framhållas, att nämnden självfallet i likhet med länsstyrelserna får tillgång till de lokala myndigheternas yttranden. Man måste fråga sig, vilka upplysningar de av skiftande arbetsuppgifter hårt tyngda länsstyrelserna skulle kunna ha tid och möjlighet att anskaffa i dessa ärenden utöver dem, som framkomma genom de lokala myndigheternas yttranden och nämndens på ort och ställe verkställda undersökningar. Jag finner för min del all anledning antaga, att nämndens sammansättning, de lokala myndigheternas yttranden och de i nämndens egen regi bedrivna undersökningarna innefatta fullt tillfredsställande garantier för ett allsidigt och rättvist bedömande av ansökningarna i fråga. Varje skäl saknas därför enligt min mening att fränkänna nämnden en befogenhet, som måste framstå såsom en naturlig konsekvens av 1943 års riksdagsbeslut rörande tobaksdetaljhandels ordnande.

Handelskamrarna i Malmö, Göteborg, Karlstad, Gävle och Luleå ha biträtt majoritetens i arbetsrådet förevarande förslag. Förstnämnda handelskammare har funnit förslaget om vetorätt för tobaksnämnden stridande mot svensk administrativ praxis och dessutom i övrigt olämpligt. Däremot har *handelskammaren i Stockholm*, ehuru enligt handelskammarens mening det praktiska resultatet torde bli detsamma vare sig det ena eller andra alternativet valdes, dock föredragit det reservationsvis framkomna förslaget. Reservanternas förslag har även tillstyrkts av *Sveriges köpmannaförbund*.

Kommerskollegium förklarar, att enligt kollegiets mening kunde det av skäl, som närmare utvecklats i reservationerna, icke anses väl förenligt med den omorganisation av tobakshandeln, som genomfördes 1943, att till länsstyrelsens fria bedömande lämna frågan om beviljande av tillstånd till handel med tobaksvaror, närmast kioskhandel, utom den vanliga affärstiden. Kollegiet funne därför den linje för frågans lösning, som arbetsrådets majoritet valt, föga tillfredsställande. Å andra sidan kunde de invändningar ur mera formell synpunkt, som riktats mot den reservationsvis anvisade utvägen, ej fränkännas visst berättigande. Ur administrativ synpunkt kunde det måhända förefalla i viss mån oformligt att i visst hänseende inskränka länsstyrelses beslutanderätt genom att tillerkänna tobaksnämnden vetorätt. Ville man undvika denna formella oegentlighet, skulle måhända kunna tagas under övervägande att överhuvud taget undantaga tobaksvaror från länsstyrelses tillståndsgivning enligt 11 § och överlämna beslutanderätten rörande dessa varor till det organ, som eljest hade att besluta om tillhandahållande av tobaksvaror åt handlande, nämligen tobaksmonopolets utöware efter hörande av tobaksnämnden. Därest en sådan linje icke skulle anses framkomlig, ville kollegiet för sin del förordna det reservationsvis framförda förslaget.

Föredragande statsrådet har i förevarande avseende anfört:

»Vidkommande spörsmålet om medgivande av handel med tobaksvaror utom den vanliga butikstiden må till en början framhållas, att det icke torde vara lämpligt att, såsom kommerskollegium föreslagit, helt frikoppla denna tillståndsgivning från den som i övrigt utövas av länsstyrelserna. Uppenbart är å andra sidan att vid medgivanden varom här är fråga tillbörligt beaktande måste lämnas de grundsatser, varå den år 1943 genomförda monopollagstiftningen vilar och vilka vad detaljhandeln med tobak beträffar betingas av såväl statsfinansiella som sociala skäl. Länsstyrelserna ha också genom en cirkulärskrivelse från socialdepartementet i början av förra året anmodats att, då fråga uppkomme om dylik handel, regelmässigt inhämta yttrande från statens tobaksnämnd. Då butikstängningslagen nu skall revideras, bör lämpligen till densamma överföras bestämmelse, varigenom statens tobaksnämnd tillförsäkras erforderligt inflytande på behandlingen av dessa ärenden. Två alternativa förslag föreligga

härutinnan. Enligt det ena, som omfattats av arbetsrådets majoritet, skulle i lagen föreskrivas obligatorisk skyldighet för länsstyrelse att i ärende varom nu är fråga höra tobaksnämnden. Härjämte skulle monopolets utöfvare uttryckligen tillerkännas rätt att överklaga länsstyrelsens beslut, varigenom rätt till handel med tobak under utsträckt tid medgivits. Det andra förslaget, vilket förordats av tobaksnämnden samt biträtts av arbetsrådets ordförande och en ledamot av rådet, innebär att nämnden skulle erhålla verklig vetorätt i dessa ärenden.

Väl torde det senare alternativet icke vara förenat med några större olägenheter. Det synes sålunda kunna tagas för givet att tobaksnämnden, om den erhöle vetorätt, skulle i önskvärd mån lämna utrymme åt de sociala synpunkter, som, då fråga uppkommer om beviljande av rätt till handel med tobak under utsträckt tid, framträda icke endast i vad avser den reguljära kåren av tobakshandlare utan även, i särskilda fall, beträffande dispensökanden. Emellertid synes den av arbetsrådets majoritet förordade anordningen innebära en fullt tillräcklig garanti för att de principer, som ligga till grund för monopollagstiftningen, i erforderlig mån beaktas. Jag förutsätter härvid såsom självfallet att länsstyrelserna komma att i regel godtaga den ståndpunkt som intages av fackmyndigheten — statens tobaksnämnd — i dess utlåtanden. Om i något fall sistnämnda myndighet finner sig icke kunna åtnöjas med länsstyrelsens beslut, bör möjlighet stå öppen för tobaksnämnden att hänskjuta frågan till Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn till vad sålunda anförts och då den av arbetsrådets majoritet förordade linjen innebär det minsta avsteget från det administrativa förfarande, som eljest vinner tillämpning vid handläggningen av dispensansökningar enligt 11 § butikstängningslagen, har departementsförslaget i förevarande avseende utformats i anslutning till nämnda linje. Att, såsom arbetsrådet föreslagit, från huvudregeln om skyldighet att inhämta tobaksnämndens utlåtande göra undantag då fråga vore om försäljning under allenast kort tid, synes icke medföra någon mera påtaglig praktisk fördel; påpekas må härvidlag att yttrande från nämnden i varje fall regelmässigt torde komma att inhämtas av monopolbolaget, innan detta lämnar medgivande om rätt till återförsäljarrabatt åt dispensökanden.»

I enlighet härmed har i propositionen föreslagits ett tillägg till 11 § 1 mom. av innehåll, att det skall åligga länsstyrelse att, innan ärende angående ansökan om tillstånd till försäljning av tobaksvaror avgöres, inhämta utlåtande över ansökningen från statens tobaksnämnd.

I *motionerna I: 335* och *II: 525* har yrkats, att skyldigheten för länsstyrelse att inhämta utlåtande från tobaksnämnden måtte begränsas till att avse endast ärenden angående tillstånd till försäljning av tobaksvaror *i stad eller stadslignande samhälle*.

I nämnda motioner bemötes vidare föredragande statsrådets uttalande,

att han förutsatte såsom självfallet att länsstyrelserna komme att i regel godtaga den ståndpunkt som intoges av fackmyndigheten — statens tobaksnämnd — i dess utlåtanden. Enligt motionärerna skulle, om riksdagen ej reste någon erinran mot detta uttalande, lätt den situationen kunna uppstå, att tobaksnämnden erhöle en oskriven vetorätt över länsstyrelserna.

Utskottet. Den 1943 genomförda regleringen av detaljhandeln med tobaksvaror hade till syfte att få till stånd en sanering av specialtobakshandeln, vilken så gott som uteslutande återfinnes i städer och stadsliknande samhällen. Denna sanering ville man vinna bl. a. genom nyetableringskontroll över tobaksaffärerna i dylika samhällen. Kontrollen skulle utövas under medverkan av statens tobaksnämnd. I enlighet härmed stadgas i 4 § lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, att monolets utövare skall i samråd med tobaksnämnden söka anpassa tobaksförsäljningsställets antal med hänsyn till möjligheten för de återförsäljare, vilkas rörelse företrädesvis omfattar försäljning av tobaksvaror, att uppnå skäligen omsättning, i den mån så kan ske utan åsidosättande av allmänhetens och monolets utövers intressen. I den för tobaksnämnden utfärdade instruktionen givas mera detaljerade föreskrifter angående utövandet av nyetableringskontrollen. Sistnämnda föreskrifter gälla endast tobaksaffärer i städer och stadsliknande samhällen.

I likhet med föredragande statsrådet finner utskottet uppenbart, att vid medgivanden enligt 11 § butikstängningslagen till försäljning av tobaksvaror tillbörligt beaktande måste lämnas de grundsatser, varå 1943 års reglering av tobakshandeln vilar, och att statens tobaksnämnd därför bör tillförsäkras erforderligt inflytande på behandlingen av dessa ärenden. Mot den i propositionen föreslagna formen härför har utskottet intet att erinra. Fråga är emellertid, om icke skyldigheten för länsstyrelse att inhämta utlåtande från tobaksnämnden och rätten för nämnden att överklaga länsstyrelsens beslut bör begränsas till att avse ärenden rörande tillstånd till tobaksförsäljning i städer och stadsliknande samhällen. Med hänsyn till syftet med 1943 års reglering av tobakshandeln synes det opåkallat att utsträcka tobaksnämndens ifrågavarande befogenheter till ärenden som angå den rena landsbygden. Vissa skäl torde emellertid kunna anföras för en sådan utsträckning. Sålunda kan det antagas, att tobaksnämndens medverkan skulle vara av betydelse för åstadkommande av enhetlighet i bedömandet av hithörande ärenden. Vidare skulle tobaksnämnden få tillfälle att framföra sina synpunkter beträffande distributionsbehovet, den ifrågasatte återförsäljarens lämplighet ur affärsrättsliga synpunkter och dylikt. Dessa omständigheter utgöra emellertid enligt utskottets mening ej tillräckliga skäl för att bereda tobaksnämnden ett inflytande som går längre än som åsyftats vid 1943 års reglering av tobakshandeln. Utskottet får på grund av det anförda föreslå, att skyldigheten för länsstyrelse att inhämta

utlåtande från tobaksnämnden och rätten för nämnden att överklaga länsstyrelsens beslut begränsas till att avse ärenden angående tillstånd till försäljning av tobaksvaror i stad och stadsliknande samhälle. För undvikande av missförstånd anser sig utskottet böra framhålla, att det naturligtvis bör stå länsstyrelse fritt att, när den anser anledning därtill föreligga, inhämta yttrande från tobaksnämnden även i ärenden som angå landsbygden.

Länsstyrelse, som inhämtat yttrande från tobaksnämnden, är givetvis icke rättsligt bunden av dess utlåtande. Föredragande statsrådet förutsätter emellertid såsom självfallet, att länsstyrelserna komma att i regel godtaga den ståndpunkt som intages av tobaksnämnden. Även för utskottet framstår det som naturligt att så blir fallet, i vart fall när fråga är om ärenden angående tobaksförsäljning i städer eller stadsliknande samhällen. Eftersom statsmakterna funnit en sanering av specialtobakshandeln önskvärd och för ändamålet inrättat ett särskilt organ, synes största möjliga beaktande böra fästas vid de av detta organ uttalade synpunkterna.

I ingressen till 3 m.o.m. gives den generella regeln, att vid prövning av dispensansökan hänsyn bl. a. skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen.

Av vissa till arbetsrådet inkomna *yttranden* framgår, att olika meningar råda om innebörden av uttrycket »annan handel». 1941 års arbetstids- och butikstängningssakkunniga anförde, att härmed finge avses sådan handel, som drevs i närheten av den i ansökningen avsedda platsen och som vore direkt berörd i konkurrenshänseende.

Arbetsrådet erinrar, vad beträffar ansökning om försäljning av tobak utom den vanliga affärstiden, om att nödigt beaktande av syftet med 1943 års tobakslagstiftning kunde föranleda, att hänsyn toges ej blott till det direkta och påtagliga avbräck, som vid bifall till ansökningen skulle uppstå för specialtobakshandlare i närheten av den i ansökningen avsedda platsen, utan även till en allmän omsättningsminskning, som kunde väntas drabba sådana tobakshandlare inom ett större område. I fråga om tolkningen av uttrycket »annan handel», när det gällde andra varor än tobak, framhåller arbetsrådet, att den krets av näringsidkare, som skulle beröras av ett ifrågasatt tillstånd, ej borde fattas allt för snäv.

Föredragande statsrådet har förklarat sig biträda den tolkning av ifrågasatt regel som givits av arbetsrådet och vidare anför:

»Icke minst beträffande behandlingen av frågor om tillstånd till försäljning av tobak under utsträckt tid bör gälla att uttrycket 'annan handel' icke till sin innebörd begränsas till en alltför trång lokal räjong. Sistnämnda synpunkt kommer givetvis att i särskild grad uppmärksammas av tobaksnämnden i dess utlåtanden. I den mån härav kan föranledas en mera restriktiv praxis vid prövning av dispensärenden må framhållas att, om

fråga uppkommer om förlängning av tillstånd som meddelats i enlighet med de hittills tillämpade grundsatserna, tillståndsmyndigheten självfallet har att taga skälig hänsyn till sådana anspråk på att få fortsätta rörelsen som grunda sig på havda kostnader för uppförandet av den brukade kiosken o. dyl.»

I *motionerna I: 335* och *II: 525* har kritik riktats mot den föreslagna nya tolkningen av begreppet »annan handel». Inledningsvis erinras om att 1943 års reglering av tobakshandeln avsåg endast tobaksaffärer i städer och stadsliknande samhällen. I fortsättningen hänför sig kritiken särskilt till frågan om tillstånd till försäljning av tobaksvaror i s. k. trafikiosker (3 mom. 4 punkten). Det förmenas, att i samband med tillkomsten av 1943 års monopollagstiftning intet förekommit som bör föranleda ändring av nuvarande regler för tillståndsgivning. Med den föreslagna nya tolkningen av uttrycket »annan handel» skulle enligt motionärernas åsikt de resandes berättigade intresse åsidosättas. Godkändes denna tolkning finge ifrågavarande konkurrensregel ingen lokal begränsning, och det skulle därför kunna hävdas, att vid prövningen av dispensärenden hänsyn skulle tagas till annan handel inom snart sagt vilket område som helst. — I *motionerna* har yrkats, att ingressen till 3 mom. måtte erhålla följande lydelse:

»3 mom. Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skola vid prövning av ansökning följande regler lända till efterrättelse, därvid hänsyn bland annat skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan i närheten driven och i konkurrens hänseende direkt berörd handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen.»

För klagörande av tobaksnämndens befattning med nyetableringsfrågor synes här böra intagas 3 § i den för nämnden gällande instruktionen. Nämnda paragraf lyder:

I fråga om beviljande av rätt till inköp mot rabatt hos monopolets utövare för bedrivande av detaljhandel med tobaksvaror i stad eller stadsliknande samhälle skall nämnden verka för att all varsamhet, som är förenlig med allmänhetens berättigade anspråk på bekväm tillgång till tobaksvaror och monopolets utövares intressen, iakttages samt att dylik rätt företrädesvis beviljas personer med kännedom om tobakshandeln eller med annan affärskunskap.

Uppkommer till behandling inom nämnden fråga om beviljande av inköpsrätt, som nyss sagts, för bedrivande av s. k. specialtobakshandel å nybebyggt område i stad eller stadsliknande samhälle, där sådan handel förut bedrivs, skall nämnden undersöka, huruvida skäl föreligga att i stället för beviljande av ny inköpsrätt bereda person, som inom annan del av samhället idkar specialtobakshandel, tillfälle att överflytta sin rörelse till det nybebyggda området samt i sådant fall hos monopolets utövare förordna dylik åtgärd.

Har överflyttning begärts av inköpsrätt, varom här är fråga, till ny innehavare av specialtobakshandel, skall nämnden, innan yttrande över dylik ansökan avgives, undersöka, huruvida med hänsyn till den överlåtna affärslokalens belägenhet och andra omständigheter, som nämnden finner vara av

betydelse, nöjaktiga förutsättningar för rörelsens bedrivande kunna anses vara för handen.

I överensstämmelse med vad utskottet ovan anfört beträffande frågan om tobaksnämndens inflytande vid avgörandet av dispensansökningar håller utskottet före, att 1943 års reglering av tobakshandeln icke bör föranleda ändring av nu tillämpade regler för dispensgivning såvitt angår landsbygden. Utskottet är alltså härutinnan av samma mening som motionärerna. Utskottet.

I fråga om tillämpningen av butikstängningslagens föreskrifter om tobaksförsäljning då det gäller städer och stadsliknande samhällen ansluter sig utskottet däremot till den av arbetsrådet och föredragande statsrådet uttalade uppfattningen. Det förefaller uppenbart, att tobaksnämndens arbete ej skulle få det av statsmakterna åsyftade resultatet, därest icke beträffande rätten till kioskförsäljning av tobaksvaror iakttages samma återhållsamhet som beträffande rätten till butikshandel med dessa varor. Tobaksdetaljhandeln har ansetts vara splittrad på ett alltför stort antal enheter, vilket medfört att årsomsättningen i tobaksaffärerna ofta blivit otillfredsställande. Den eftersträlvade rationaliseringen söker man nu vinna genom nyetableringskontroll samt inlösen eller utspridning av redan befintliga tobaksaffärer. Härmed vill man åstadkomma en allmän omsättningshöjning. Tydligt är att man vid en sådan rationaliseringsprocess måste överblicka förhållandena inom ett större område för att kunna bedöma hur och var de lämpliga åtgärderna skola sättas in. Det ligger därför i linje med de av statsmakterna redan godtagna principerna för anordnandet av detaljhandeln med tobaksvaror, att man vid prövningen av en ansökan om kioskhandel med sådana varor tager hänsyn till specialtobakshandelns läge i stort inom orten.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkandet om ändring av ingressen till 3 mom.

Beträffande 3 m o m. p u n k t 1), som avser den egentliga kioskhandeln, har i *motionen II: 554* yrkats, att honung i förpackningar om högst 100 gram måtte upptagas bland det tillåtna varusortimentet. Frågan har icke berörts under utredningen i lagstiftningsärendet.

Då rättigheten att från kiosker sälja honung torde medföra ökade avsättningsmöjligheter för denna vara, vilket är av betydelse för biodlingens fortsatta utveckling, bör enligt utskottets mening motionärernas yrkande bifallas. Därest försäljningen sker i så små förpackningar som motionärerna föreslagit, torde den icke vålla märkbar skada för handeln med honung i livsmedelsbutikerna. Utskottet föreslår alltså, att varusortimentet i punkt 1) utökas med honung i förpackningar om högst 100 gram. Motsvarande ändring torde böra vidtagas i punkterna 2) och 6). Utskottet.

I 3 m o m. p u n k t 4) har *statens tobaksnämnd* — under anförande att tillstånd till försäljning av tobaksvaror i trafikiosk endast borde beviljas i

fall, där ett klart behov av tillgång till tobaksvaror från den resande allmänhetens sida föreläge — föreslagit en omformulering, innebärande att uttrycket »mer betydande» skulle bli tillämpligt jämväl å station för järnvägsdrift.

Tobakshandlarnas riksförbund har ansett det böra understrykas, att tillstånd enligt förevarande punkt endast finge medgivas under den utsträckta tid, som kunde anses betingad av de *resandes* behov.

Arbetsrådet anser i likhet med tobaksnämnden, att tillstånd till trafikiosk borde, i vad avser järnvägsstationer, inskränkas till mera betydande sådana. I detta sammanhang omnämner arbetsrådet, att rådet till behandling förehåft spörsmålet, huruvida med hänsyn till allmänhetens intresse att erhålla tillgång till tobaksvaror utom den vanliga affärstiden skäl föreläge att i 3 mom. 4) eller i särskild bestämmelse lämna möjlighet för tillstånd till tobaksförsäljning vid viktiga knutpunkter för annan trafik än den i förevarande punkt avsedda — närmast med tanke på en framtida utveckling av bilismen — eller vid friidsområde eller annan sådan plats, som allmänt besöktes å kvällar eller söndagar. *Arbetsrådet* anser emellertid att, om i dylika fall ett verkligt behov av tobaksförsäljning utom butikstid skulle vara för handen, detta kunde tillgodoses genom tillämpning av 3 mom. 3) eller 7).

Föredragande statsrådet har i förevarande hänseende anfört:

»*Arbetsrådet* har gjort till sitt ett av tobaksnämnden framfört förslag att den i 3 mom. 4) upptagna dispensbestämmelsen — vilken gäller i fråga om försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mera betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik — skulle, jämväl vad järnvägsstationer beträffar, endast ha avseende å station för mera betydande trafik. Enahanda förslag framfördes vid tillkomsten av 1939 års butikstängningslag såväl av de sakkunniga som framlade förslag till lagen som motionsvis i riksdagen, men statsmakterna ansågo sig böra stanna för den bestämmelse härutinnan som enligt vad nyss nämnts ännu gäller. Väl framgår av en av arbetsrådet upprättad sammanställning över jämlikt 11 § utfärdade beslut att tillstånden till trafikförsäljning under de senaste åren undergått en högst betydande ökning. Av de lämnade siffrorna framgår emellertid icke om nämnda ökning till någon mera betydande del är att tillskriva dispensgivning för järnvägskiosker. I de varusortiment som få försälas vid trafikioskerna ingår även tobak. Det kunde därför tänkas att, då fråga är om järnvägsstationer där trafiken icke är mera betydande, en mera restriktiv tillståndsgivning kunde påkallas av hänsyn till de förut omnämnda, av statsmakterna numera godtagna principerna för detaljhandeln med tobak. Så lär emellertid knappast i högre grad vara fallet; på de mindre orter varom härvidlag kan bli fråga, torde nämligen som regel icke förekomma några specialtobaksaffärer. Jag finner förty tillräckliga skäl icke hava anförts för att statsmakterna skulle frånga den ståndpunkt, som

av dem tidigare intagits till här förevarande spörsmål. I detta sammanhang vill jag emellertid understryka att, enligt uttrycklig föreskrift i lagen, tillstånd till försäljning från trafikiosker endast må medgivnas under den utsträckta tid, som kan anses betingad av de resandes behov. Enligt min mening bör även den tillståndsbeviljande myndigheten äga möjlighet att från det varusortiment, som i allmänhet omfattas av försäljningen vid trafikiosker, utesluta tobak, därest detta påkallas av särskilda skäl, enkannerligen sådana som sammanhånga med de nya principerna för tobaksdetaljhandeln.»

I *motionerna I: 335* och *II: 525* har mot det av föredragande statsrådet sist gjorda uttalandet invänts, att lagen icke medgäve någon inskränkning i det enligt punkt 4 tillåtna varusortimentet för en trafikiosk. En kiosk, i vilken ej finge försäljas tobaksvaror, vore enligt motionärernas åsikt ej någon trafikiosk i lagens mening. Motionärerna ha ansett skäl föreligga för riksdagen att taga avstånd från berörda uttalande.

Stadgandet i 3 mom. punkt 4) om varusortimentet i s. k. trafikiosker innebär icke, att en kiosk till vilken tillstånd lämnats enligt nämnda punkt under alla omständigheter skulle vara berättigad att föra alla de uppräknade varorna. Detta framgår omedelbart av lagrummets avfattning. Något formellt hinder för begränsning av varusortimentet föreligger alltså icke. Utskottet delar för sin del föredragande statsrådets uppfattning, att tobak bör kunna uteslutas från varusortimentet, därest detta påkallas av skäl som sammanhånga med de nya principerna för tobaksdetaljhandeln. I enlighet med vad utskottet förut anfört finnes emellertid icke anledning att frånga nu tillämpade regler för tillståndsgivning beträffande trafikiosker å den egentliga landsbygden.

Utskottet.

Beträffande 3 mom. punkt 5), som avser försäljning utomhus av bl. a. varm korv, har *Sveriges korvhandlareförbund* i skrivelse till arbetsrådet anfört, att tillståndsgivningen, vad anginge tiden för försäljningens upphörande, vore mycket ojämn, och rekommenderat, att i lagen anges en viss norm för städer och en annan norm för landsorten.

Förbundet har vidare föreslagit, att sådana föreskrifter meddelas att vid tillstånd till försäljning av varm korv i första hand hänsyn tages till enskild sökande som personligen utövar försäljningen samt att, när fråga om nyetablering uppstår, hänsyn tages även till redan befintlig handel med varm korv i den mån ett nytt tillstånd kan komma att medföra sådan konkurrens att det blir till olägenhet för denna handel. Enligt förbundets förmenande bör för den skull, i likhet med vad som sägs i 7 § av nu gällande butikstängningslag om kommunal myndighets skyldighet beträffande vissa fattade beslut i fråga om vanlig butikshandel, för näringsidkare, som bedriver handel enligt bestämmelserna i 11 §, så snart fråga om nyetablering upp-

står, gälla att länsstyrelsen skall bereda vederbörande näringsidkare tillfälle att genom sina sammanslutningar uttala sig i ärendet.

De av förbundet utvecklade synpunkterna ha icke föranlett något yttrande från arbetsrådet eller föredragande statsrådet.

I den förut nämnda skrivelsen till utskottet har förbundet huvudsakligen upprepat vad som anförts inför arbetsrådet.

Utskottet. Utskottet finner icke skäl föreslå någon vägledande regel beträffande tiden för bedrivande av försäljning som avses i förevarande punkt. Härvidlag torde de lokala förhållandena böra vara avgörande.

Vad angår korvhandlareförbundets framställning i övrigt anser sig utskottet böra framhålla, att länsstyrelserna vid prövningen av dispensansökningar synas böra tillbörligt beakta även de synpunkter som anläggas av sammanslutningar av rörelseidkare och arbetare, som beröras av den ifrågasatta dispensgivningen.

18 §.

Utskottet. Av skäl som anförts ovan i anslutning till behandlingen av 11 § 1 mom. föreslår utskottet, med bifall till yrkande i *motionerna I: 335* och *II: 525*, att rätten för tobaksnämnden att överklaga länsstyrelses beslut enligt 11 § begränsas till att avse ärenden angående tillstånd till försäljning av tobaksvaror i stad och stadsliknande samhälle.

Övergångsbestämmelserna.

Övergångsbestämmelserna ha i Kungl. Maj:ts förslag avfattats i huvudsaklig överensstämmelse med vad gällande lag därom innehåller. I tredje stycket stadgas, att redan meddelat tillstånd jämlikt 11 §, vilket avser viss tid efter den 31 december 1945 eller som meddelats att gälla tills vidare, förbliver giltigt intill den bestämda tidens utgång eller till dess att tillståndet återkallats. Däremot lämnas ej någon bestämmelse för fall, då giltighetstiden av ett tillstånd utgår den 31 december 1945. I sådana fall måste tillståndsinnehavaren ansöka om förnyat tillstånd.

I *motionerna I: 335* och *II: 525* har framhållits, att praktiskt taget alla gällande tillstånd till trafik kiosker utlöpa den 31 december 1945. Enligt motionärerna skulle det medföra en onödigt omständlig procedur, om i samtliga dessa fall skulle göras ansökan om förnyat tillstånd. Motionärerna ha funnit det ändamålsenligt, att även de tillstånd, vilkas giltighetstid utgår den 31 december 1945, genom stadgande i lagen förlängas tills vidare. Därigenom behövde enligt motionärerna ej uppstå några olägenheter, eftersom enligt 11 § 4 mom. tillstånd finge återkallas, när skäl därtill vore. Motionärerna ha yrkat, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring av lagförslaget, som påkallades av det anförda.

Enligt utskottets mening är det med hänsyn till de nya riktlinjerna för anordnandet av detaljhandeln med tobaksvaror lämpligt, att alla de tillstånd, vilkas giltighetstid utgår den 31 december 1945, omprövas i ett sammanhang. Utskottet kan alltså icke tillstyrka bifall till motionärernas hemställan. Då det kan tänkas, att prövningen av ansökningarna om förnyat tillstånd ej i alla fall hinner verkställas innan den nya lagen träder i kraft, vill utskottet emellertid föreslå, att övergångsbestämmelserna kompletteras med ett stadgande, att tidigare meddelat tillstånd skall, därest ansökan om förnyat tillstånd göres före den 1 oktober 1945, gälla till dess ansökningen blivit prövad. Ett sådant stadgande torde komma att påskynda ingivandet av ansökningar om förnyat tillstånd. Utskottet.

Under återopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med förklaring att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Butikstängningslag.

Häri genom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde m. m.

1 §.

1 mom. Med butik förstås i denna lag försäljningsställe, där detaljhandel idkas. Såsom butik betraktas i denna lag även rakstuga, frisersalong och fotografiateljé.

2 mom. Butik må hållas öppen för allmänheten endast under tid, då det enligt denna lag är medgivet (affärstid).

Utan hinder av bestämmelserna i lagen må dock kund betjänas, som inkommit i försäljningslokal, rakstuga, frisersalong eller fotografiateljé å affärstid, samt vara utlämnas eller försändas, som sålts i butik under affärstid eller till kund, som nyss sagts.

3 mom. Yrkesmässig försäljning till allmänheten av viss vara annorstädes än i butik må ske endast å affärstid för handel med dylik vara.

2 §.

Denna lag äger icke tillämpning å:

1) försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med ordnad restaurang-, kafé- eller konditorirörelse, såframt därvid till avhämtning eller försändning icke försäljas andra varor än lagad mat, bageri- och konditorivaror, alkoholfria drycker eller tryckta skrifter;

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

- 2) försäljning å apotek;
- 3) försäljning av motor- eller smörjoljor eller andra för framförande av motorfordon nödvändiga varor, såframt försäljningen sker från upplagsställe, där andra varor ej saluföras;
- 4) försäljning i järnvägsvagn eller å annat trafikmedel till resande;
- 5) försäljning av program eller liknande trycksaker, konfektyrer, färsk frukt eller levande blommor i teatrar, biografier och andra nöjeslokaler;
- 6) försäljning av konfektyrer i förpackning eller färsk frukt från automatapparat, som är uppsatt utanför butik, där sådana varor saluföras, och som handhaves av butiksinnehavaren, ävensom från dylik apparat, som är uppsatt i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde;
- 7) försäljning, som lantbrukare, trädgårdsodlare eller fiskare i ringa omfattning och utan samband med annan handel bedriver med egna lantman- eller trädgårdsprodukter eller fisk av egen fångst;
- 8) försäljning av leksaksballonger eller andra smärre leksaker, om försäljningen sker utomhus och i ringa omfattning samt utan samband med annan handel;
- 9) försäljning, utan samband med annan handel, dels av periodiska skrifter och dels utomhus jämväl av andra tryckta skrifter;
- 10) försäljning av kataloger, fotografier, minnessaker eller dylikt i museer eller utställningslokaler eller å andra sådana platser;
- 11) tillfällig försäljning för välgörande eller annat ideellt ändamål; samt
- 12) öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och konstindustri, avsedda för försäljning, anordnas, för visning av dessa konstverk.

3 §.

På begäran av domstol, länsstyrelse, allmän åklagare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida denna lag äger tillämpning å viss försäljning eller visst öppethållande av butik.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmåles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, länsstyrelse, allmän åklagare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)***Den vanliga affärstiden.**

4 §.

Å söckendag må butik hållas öppen för allmänheten från klockan 8 till klockan 19. Under tiden från och med den 10 till och med den 23 december må dock tiden för öppethållandet utsträckas till klockan 20.

Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin eller bageri- och konditorivaror, må å söckendag hållas öppen för allmänheten jämväl mellan klockan 7.30 och klockan 8.

Å påskafton, pingstafton, midsommarafton, julafton och nyårsafton må butik ej hållas öppen för allmänheten efter klockan 16.

5 §.

Å sön- eller helgdag må butik ej hållas öppen för allmänheten. Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, pilsnerdrycker, alkoholfria drycker, färsk frukt eller levande blommor, må dock hållas öppen för allmänheten mellan klockan 8 och klockan 10.

Inträffa sön- eller helgdagar i följd, må rakstuga eller frisersalong hållas öppen för allmänheten en av dessa dagar mellan klockan 8 och klockan 10.

Kommunala avvikelser.

6 §.

I kommun må, där det finnes lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller att densamma må, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 eller 5 § medgivna, å sön- eller helgdag dock ej under högmässogudstjänst.

Där det inom viss kommun kan anses erforderligt för att möjliggöra för skogs- och flottningsarbetare samt andra långt från hemmet sysselsatta personer att göra inköp å fritid, må bestämmas, att butik å sön- eller helgdag får hållas öppen under högst två timmar, dock ej under högmässogudstjänst.

Bestämmelse, varom i denna paragraf förmåles, skall gälla hela kommunen, där ej synnerliga skäl till annat föranleda. Olika bestämmelser må meddelas för butiker av skilda slag. Bestämmelser må även meddelas för endast butiker av visst slag men må däremot icke begränsas till en eller flera angivna butiker. De avsedda butikerna skola, i den mån så lämpligen låter sig göra, angivas genom uppräknande av de varuslag vilka, uteslutande eller huvudsakligen, saluhållas i butikerna.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

7 §.

Om bestämmelse enligt 6 § beslutar den myndighet, som utövar kommunens beslutanderätt.

När fråga om sådan bestämmelse uppkommit hos den kommunala myndigheten, skall tillfälle beredas näringsidkare, arbetstagare och andra, som skulle beröras av bestämmelsen, att genom sina sammanslutningar eller på annat sätt uttala sig i ärendet.

8 §.

Beslut om bestämmelse enligt 6 § skall underställas länsstyrelsen och för sådant ändamål överlämnas, där det avser annan stad än Stockholm, till magistraten eller kommunalborgmästaren och beträffande kommun å landet till landsfiskalen i orten. Magistraten, kommunalborgmästaren eller landsfiskalen skall insända beslutet till länsstyrelsen med eget utlåtande.

9 §.

Länsstyrelsen äger att helt eller delvis fastställa eller ock ogilla beslut om bestämmelse enligt 6 §. Fastställt beslut skall på vederbörande kommuns bekostnad ofördröjligen kungöras genom dess införande i länskungörelserna. Därjämte skall genom vederbörande kommunala myndighets försorg tillkännagivande om kungörelsen med angivande av dess huvudsakliga innehåll införas i minst en tidning inom orten.

10 §.

Med avseende å ändring eller upphävande av beslut om bestämmelse enligt 6 § skall gälla vad i 6—9 §§ är stadgat.

Särskilt tillstånd till annan affärstid än den vanliga.

11 §.

1 mom. Länsstyrelsen må under nedan i denna paragraf angivna förutsättningar meddela näringsidkare tillstånd att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i denna lag.

Ansökning om tillstånd skall innehålla uppgift om den tid och de varuslag, som framställningen avser, samt de närmare omständigheter, under vilka öppethållandet eller försäljningen avses skola äga rum.

Tillfälle att avgiva yttrande över gjord ansökning skall, där ej fråga är om öppethållande eller försäljning under allenast kort tid, av länsstyrelsen beredas stads- eller kommunalfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige ej finnas, kommunalnämnden. Kommunens beslutande myndighet må uppdraga åt kommunal nämnd, beredning eller styrelse att avgiva sådant yttrande.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Avser ansökning försäljning av tobaksvaror, skall länsstyrelsen före ärendets avgörande inhämta utlåtande över ansökningen från statens tobaksnämnd.

2 mom. Tillstånd, varom i 1 mom. förmäles, må ej medgivas, om sökanden icke uppfyller de villkor, som gälla för idkande av handel i allmänhet, eller anledning finnes till antagande, att han icke är lämplig att utöva verksamheten, så ock om hinder prövas föreligga ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt.

3 mom. Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skola vid prövning av ansökning följande regler lända till efter rättelse, därvid hänsyn bland annat skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen:

1) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, produkter av svensk frukt, levande blommor, tryckta skrifter, vykort och tändstickor, vilken bedrives från kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga:

2) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin och produkter av svensk frukt ävensom periodiska skrifter från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärs-

(Utskottets förslag.)

Avser ansökning försäljning av tobaksvaror i stad eller stadlikt samhälle, skall länsstyrelsen före ärendets avgörande inhämta utlåtande över ansökningen från statens tobaksnämnd.

1) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, *honung i förpackningar om högst 100 gram*, produkter av svensk frukt, levande blommor, tryckta skrifter, vykort och tändstickor, vilken bedrives från kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga;

2) försäljning av konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, *honung i förpackningar om högst 100 gram* och produkter av svensk frukt ävensom periodiska skrifter från annan butik än under

(Kungl. Maj:ts förslag.)

tiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22;

3) försäljning i samband med nöjeställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt må medgivas under den utsträckta tid, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat och tobaksvaror;

4) försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mer betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik må medgivas under den utsträckta tid, som kan anses betingad av de resandes behov; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt tobaksvaror och mindre pappersartiklar;

5) försäljning utomhus av varm korv eller varm fisk samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband därmed, må medgivas i den utsträckning, som anses lämplig, dock endast från fastställd plats;

6) försäljning av levande blommor samt konfektyrer, kex, färsk frukt, fikon, dadlar, russin och produkter av svensk frukt från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, ävensom öppethållande av fotografiateljé må medgivas under högst två timmar under sön- eller helgdag, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda;

7) öppethållande eller försäljning i andra fall må medgivas, då synnerliga skäl därtill äro.

4 mom. Tillstånd meddelas för viss tid eller tills vidare och må återkallas, när skäl därtill äro.

I tillståndet skall angivas den tid på dygnet, under vilken öppethållande eller försäljning får äga rum, samt de varuslag, som därunder få försäljas. Länsstyrelsen äger meddela de ytterligare föreskrifter rörande försäljningens anordnande, som finnas erforderliga.

Länsstyrelsen skall till den, som erhåller tillstånd, utfärda bevis härom, vari villkoren för tillståndet skola angivas. Detta bevis skall, om rörelsen drives å särskilt försäljningsställe, vara uppsatt å väl synlig plats därstädes,

(Utskottets förslag.)

1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22;

6) försäljning av levande blommor samt konfektyrer, kex, färsk frukt, fikon, dadlar, russin, *honung i förpackningar om högst 100 gram* och produkter av svensk frukt från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, ävensom öppethållande av fotografiateljé må medgivas under högst två timmar under sön- eller helgdag, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda;

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

samt i annat fall ständigt vara tillgängligt hos den, som bedriver försäljningen.

Beslut varigenom tillstånd lämnats skall tillkännagivas genom anslag i länsstyrelsens lokal. Sådant tillkännagivande bör ske inom fem dagar från beslutets dag.

12 §.

Är eftergift från vad i denna lag är stadgat påkallad av särskilt trängande behov, äger Konungen förordna, att sådan eftergift må tillgodonjutas för visst tillfälle, viss plats eller visst slag av rörelse. I förordnandet skola meddelas de närmare föreskrifter, som i samband med eftergiften finnas erforderliga.

Allmänna bestämmelser.

13 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med förhållandena inom lagens tillämpningsområde förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

14 §.

Hålles butik öppen för allmänheten eller idkas försäljning till allmänheten i fall, då sådant enligt denna lag eller enligt föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, icke är tillåtet, straffes näringsidkaren med dagsböter. Har han tidigare, dock ej mer än två år före det stämning delgivits, dömts för förseelse varom nyss nämnts, må antalet dagsböter ej sättas under fem.

Underlåter näringsidkare att iakttaga vad honom enligt 11 § 4 mom. tredje stycket andra punkten åligger, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Avskrift av utslag, varigenom den, som erhållit tillstånd enligt 11 §, dömts för förseelse mot denna lag, skall utan dröjsmål översändas till länsstyrelsen.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

15 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdомstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

16 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun, skall vad i 14 § är stadgat angående näringsidkare gälla verksamhetens föreståndare.

Lag samma vare, där länsstyrelsen efter framställning av näringsidkare godtagit viss person såsom verksamhetens föreståndare i näringsidkarens ställe.

17 §.

I fråga om köping, som icke utgör egen kommun, samt municipalsamhälle skall vad i denna lag sägs om kommun äga motsvarande tillämpning; och må förty av kommunen enligt denna lag fattat beslut ej gälla köpingen eller samhället.

18 §.

Klagan över beslut av länsstyrelse enligt denna lag må föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd. Innefattar beslutet tillstånd jämlikt 11 § till försäljning av tobaksvaror, äger tobaksnämnden föra talan mot beslutet.

18 §.

Klagan över beslut av länsstyrelse enligt denna lag må föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd. Innefattar beslutet tillstånd jämlikt 11 § till försäljning av tobaksvaror *i stad eller stadlikt samhälle*, äger tobaksnämnden föra talan mot beslutet.

Beslut, varigenom meddelats tillstånd som i 11 § sägs, skall anses hava kommit klagande till del den dag, då beslutet tillkännagivits genom anslag i länsstyrelsens lokal. Sådant beslut skall utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan vara förordnat.

19 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande öppethållande eller försäljningstid, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1945 och i övrigt den 1 januari 1946 samt gäller till och med den 31 december 1948. Beträffande förseelse mot lagen, som

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fort-
fara att gälla efter sistnämnda dag.

Beslut, varigenom i kommun med stöd av lagen den 30 maj 1919 om be-
gränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse eller med
stöd av butikstängningslagen den 22 juni 1939 eller butikstängningslagen
den 18 juli 1942 fastställts kortare affärstid än den i 4 eller 5 § av denna
lag medgivna, förbliver i denna del giltigt till dess det upphävs i den ord-
ning, som denna lag föreskriver.

Tillstånd jämlikt 11 § i någon av
butikstängningslagarna den 22 juni
1939 och den 18 juli 1942, vilket av-
ser viss tid efter den 31 december
1945 eller som meddelats att gälla
tills vidare, förbliver giltigt intill den
bestämda tidens utgång eller till dess
att tillståndet återkallats.

Tillstånd jämlikt 11 § i någon av
butikstängningslagarna den 22 juni
1939 och den 18 juli 1942, vilket av-
ser viss tid efter den 31 december
1945 eller som meddelats att gälla
tills vidare, förbliver giltigt intill den
bestämda tidens utgång eller till dess
att tillståndet återkallats. *Tillstånd
som meddelats att gälla till och med
den 31 december 1945 skall, därest
förnyat tillstånd söks före den 1
oktober samma år men ansökningen
ej blivit prövad före årets utgång,
gälla till dess prövningen ägt rum.*

Beslut enligt 3, 6, 9, 11, 12 och 16 §§ av denna lag må meddelas efter
den 1 oktober 1945, dock med verkan tidigast från denna lags ikraftträdande.

B. att motionerna I: 335, II: 525 och II: 554 måtte anses besvarade genom
vad utskottet ovan anfört och hemställt.

Stockholm den 29 maj 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Holmbäck, Wistrand*, Forslund*, Olof
Carlsson, Björkman, Hage* och *Wahlund*;

från andra kammaren: herr *Cruse**, fru *Johansson*, herrar *Hedlund* i Rådomb*,
Larsson i Östersund, *Andersson* i Gisselås*, *Lundberg* i Uppsala, *Andersson* i Alfreds-
hem och *Osterman*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Hage*.